

ስለ አዲሱ የኮሮና ቫይረስ ወረርሽኝ ለኢትዮጵያውያን!

በላይኑ አባተ (abatebelai@yahoo.com)

የአዲሱ የኮሮና ቫይረስ ወረርሽኝ ቢከሰት የመቆጣጠር ኃይል ያላቸው የበለጸጉት አገሮች መራወጥ የጀመሩት ወዲያው በቫይረሱ የተለከፉ የመጀመሪያዎች በሽተኞች ቻይና ውስጥ እንደታወቁ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ ወረርሽኙ ቢከሰት የዝንጀሮና የጣጣ ያህል የመከላከያ ኃይል የሌላቸው አብዛኞቹ የአፍሪካ አገሮች ነፍስ ገዳይ ገዥዎች እስካሁን ለንቦጫቸውን ጥለው ተእቁባቸው ጋር እንደተኙ ነው። የኢትዮጵያ አየር መንገድ አሁንም ቫይረሱ በነገሰባቸው አገሮች እየበረረ ሕዝብ ሲጨፈጭፉ፣ ሲገርፉ፣ ሲያመክኑና ሲያሰድዱ ለኖሩ ሰው በላዎች ገንዘብ መሰብሰቡን እንደቀጠለ ነው።

እነዚህ አምባ ገነኖች እነሱ እንደ ተራ ሰው የሚኖሩ ዜጎች፤ ሚስቶቻቸው ከምስኪን ሴቶች ጋር ውሀ የሚቀዱ፣ ቡና እሚጣጡ፣ ቤተክሲያን ወይም መስጊድ የሚሰሙና እቁብ የሚጥሉ፤ ልጆቻቸውም እንደ ድሀ ልጅ ዳስ ውስጥ ተፋፍገው የሚጣሩ ቢሆኑ ኖሮ እንደ በለጸጉት አገሮች ቫይረሱን ለመቆጣጠር ሲራወጡ ይታይ ነበር። ዳሩ ግን እነሱ እንኳን በቫይረሱ ከተበከለ ልብሱ ከተቀደደ ሰው ጋርም አብረው ውለው ስለሚኖሩና ሚስቶቻቸውም ቪላ ውስጥ በበርካታ ገረዶች ሲጨገሉ ስለሚውሉና ልጆቻቸውም በድሃ ገንዘብ ከበለጸጉት አገሮች አዘዘያም የበለጸጉት አገሮች በከፊቷቸው ውድ ትምህርት ቤቶች ስለሚጣሩና እንኳን በቫይረስ በባሩድም ሕዝብ ጨፍጭፈው ስለሚይጠቁ እንደ ተለመደው ተሰው ነፍስ ገንዘብን መርጠው ጥንቃቄ ማድረጉን ችላ እያሉ ነው።

ስለዚህ ሕዝብ እርስ በራሱ እየተማማረና እየተረዳዳ ራሱን፤ ቤተሰቡንና ጎረቤቱን በቫይረሱ ተመለከፍ ለማዳን ጥረት ማድረግ ያሻግራል። እንደ ኢትዮጵያውያን ያለው አብሮ የመብላት፣ አብሮ የመኖር፣ አብሮ የመጸለይ፣ እድርና እቁብ የመጣል፣ የቡና ቲራቲም፣ ደቦና ወንፌል የመሳሰሉት የአኗኗር ዘዴዎች የቫይረሱን በፍጥነት የመሰራጨት ሂደት ያባብሱታል።

በአገራችን የቫይረሱን ስርጨት ለመከላከል ይረዳ ዘንድ ለሕዝባቸው የሚያስቡና ተጠያቂነት የሚሰማቸው መንግስታት ቫይረሱን ለመቆጣጠር ያደረጉትን ምርምርና እቅድ በመፈተሽ የሚከተለው በአማርኛ ቀርቧል።

1. ኮሮና ቫይረስ-19 ምንድነው? ኮሮና ቫይረስ የብዙ ቫይረስ ዓይነቶች ጥቅል ቤተሰባዊ ስያሜ ነው። ኮሮና ቫይረስ-19 በዚህ ቤተሰብ ውስጥ የሚመደብ በዚህ ዓመት የተከሰተ አዲስ ቫይረስ ነው።
2. የቫይረሱ የመጀመርያ ምንጭ ምን ሊሆን ይችላል? ቫይረሱ በውሻ ቤተሰብ ወይም በድመት ቤተሰብ በሚመደቡ እንደዚሁም በሌሎች እንሰሳዎች አካል ሊኖር ይችላል።
3. ቫይረሱ እዴት ይተላለፋል? ቫይረሱ ከእንሰሳ ወደ ሰው እንደዚሁም በእስተንፋስ ከሰው ወደ ሰው ይተላለፋል። ይህም ማለት እርስዎ በቫይረሱ ከተበከለ ሰው ሁለት ዘለግ ያለ እርምጃ ያህል ከተገኙ ቫይረሱ ሊጋባብዎት ይችላል። እንደዚሁም በቫይረሱ የተበከለውን እጅ ጨብጠው በደንብ በሳሙና ካልታጠቡ ከራስዎ እጅ ቫይረሱ ወደ እስተንፋስዎ ሊገባ ይችላል።
4. የበሽታው ምልክት ቫይረሱ ወደ እስተንፋስ በገባ በስንተኛው ቀን ምልክት ሊያሳይ ይችላል? ይህ በመጠናት ላይ ነው። ነገር ግን ተዘህ በፊት የተከሰቱትን ኮሮና ቫይረሶች ጥናት መሰረት በማድረግ ከ2-14 ቀናት ውስጥ ምልክት እንደሚያሳይ ተገምቷል። አብዛኛው በቫይረሱ የተለከፈ ሰው ግን ምልክት ሳያሳይ የቫይረሱ ተሸካሚ ሆኖ ይቆያል። ቫይረሱን ለመቆጣጠር አስቸጋሪ ከሚያደርጉት ነገሮች አንዱ ይኸ ነው። ተሸካሚው ምልክት ሳያሳይ ቫይረሱን ወደ ሌላ ሊያስተላልፍ ይችላል።
5. ምልክቶቹ ምንድን ናቸው? ምልክቶቹ ከሌሎች ሳል ተሟያመጡ ቫይረሶች እምብዛም የተለዩ አይደሉም። ዋና ዋናቸው ሳል፣ ትኩሳትና የእስተንፋስ እጥረት ናቸው።
6. በሽታው በምን ይረጋገጣል? በሽታው የጤና ባለሙያው በሽተኛውን ጠይቆ ከሚያገኘው የንክኪ መረጃና የበሽታው ምልክቶች በተጨማሪ በላቦራቶሪ ይረጋገጣል። ላቦራቶሪው የሚሆን ናሙና እንደ ሁኔታው ተላንቃ፣ ተላንባና ተደምም ሊወሰድ ይችላል።
7. በሽታው እንዴት ይታከማል? ዋናው ህክምና ምልክቶቹ ጋ ያተኮረ ነው። ለትኩሳቱ የትኩሳት፣ ለሳሉም የሳል መድሃኒት ይሰጣል። የእስተንፋስ እጥረት ካለበት ሆስፒታል ገብቶ በተለዩ ክፍል መታከም ይኖርበታል።

- 8. በተጨማሪም እንደ ጉንፋንና ሌሎችም የእስተንፋስ በሽታዎች ሁሉ የሰውነት ድርቀት ስለሚያመጣ ብዙ ፈሳሽ መውሰድን ይጠይቃል።
- 9. በሽታውን እንዴት መከላከል ይቻላል? አበው “ታሞ ተመማቀቅ አስቀድሞ መጠንቀቅ!” እንደሚሉት ፍቱኑ መድሃኒት መከላከል ነው። ችግሩ የውሃ አቅርቦት እንኳ እንደ ሰማይ በራቀቦትና በአንድ ጎጆ እስከ አስር ሰው በሚኖርበት አገር ይኸንን በሽታ እንዴት መከላከል ይቻላል የሚለው ነው?

ለሕዝብ ደህንነት የሚጨነቁና ሐላፊነት የሚሰማቸው አገሮች ቫይረሱ ወደ አገራቸው እንዳይገባ በራቸውን ቀርቅረው ዘግተው ተበራቸው የደረሰውንም ተጠርጣሪ ሰው በቂ ጊዜ ወስደው እየመረመሩ ነው። ዋናው መከላከያ ዘዴ ቫይረሱ ወደ አገር እንዳይገባ ማድረግ ነው።

ቫይረሱ ወደ አገር ተገባና መሰራጨት ተጀመረስ መከላከያ መንገዶቹ ምንድናቸው? አቅም ተፈቀደ መከላከያ ዘዴዎች እነዚህን የመሳሰሉት ናቸው።

ሀ. በቫይረሱ እንደተበከሉ ታወቁ ወይም ተጠረጠሩ ራስዎን ያግሉ። እንኳን ለመፈጸም ለማለትም ቢከብድ ተቤተሰቦችዎም ቢሆን ተገልጸው እነሱንም ሆነ ያገርዎን ሕዝብ ተመበከል ያድኑ።

ለ. በስልክ ብቻ ከቤተሰብዎም ሆነ ከጤና ባለሙያዎች ጋር ይነጋገሩ

ሐ. አፍዎን በማፈኛ (ማሰክ) ይሰሩ

መ. ሳልዎንና ንጥሻዎን በጨረቅ ወይም በመሃረብ ይገድቡ

ሠ. የመመገቢያም ሆነ ሌሎች እቃዎችን አያጋሩ

ረ. በእጅ እየጨበጡ፣ እየተሳሳሙና እየተቃቀሩ ሰላምታ መለዋወጥን ያቁሙ

ሰ. እጅዎን ደጋግመው በሳሙና ይታጠቡ

ሸ. የተጠቀሙባቸውን እቃዎች በደንብ ይጠቡ

ቀ. የበሽታ ምልክቶችን ይመዝግቡና ለጤና ባለሙያው በስልክ ይነገሩ

በ. ብዙ ፈሳሽ ይጠጡ

በቋንቋዎ እየተረጎሙ ወይም ራስዎ ተመሳስይ መልእክት እየጣፉ መልእክቱን በተለይ በገጠር ለሚኖረው ሕዝብ ያድርሱ።

የህክምና ባለሙያ ተሆኑ እንደ ኤሊ የሚንከረፈፈውን የዓለም ጤና ድርጅት ይተውና ቫይረሱን ለመከላከል የላቦራቶሪ ማግኛ ዘዴን በቀናት ውስጥ ተመፍጠር ጀምሮ ታምረኛ ሥራ በመስራት ላይ ያለውን የአሜሪካ የበሽታ መቋቋሚያ ማእከል (<https://www.cdc.gov>) ገጥ በየቀኑ ይከታተሉ።

አመሰግናለሁ!

የካቲት ሁለት ሺ አስራ ሁለት ዓ.ም.